

Mato ZOVKIĆ

Rad s mladima u duhu Ilije Proroka*

U *Katoličkom tjedniku* br. 3, str. 23. mogli ste pročitati članak "Katolički dan Srednje Europe - Krist nada Europe". Govori o inicijativi Biskupskih konferencija osam zemalja srednje Europe nazvanoj Katolički dan koja će trajati od Spasova 2003. do Spasova 2004. Biskupi Bosne i Hercegovine odlučili su da glavna manifestacija za katolike naše zemlje bude na Kupresu 19. srpnja 2003., dan uoči blagdana sv. Ilije Proroka. To je razlog da na ovoj duhovnoj obnovi razmatramo lik Ilije Proroka koji je inspiracija nama katolicima ove zemlje.

Ilija, prenositelj Riječi Božje ljudima i zagovornik ljudi pred Bogom

O proroku Iliji Stari Zavjet govori u Prvoj knjizi o kraljevima, poglavlja 17. do 22. te u Drugoj o kraljevima, poglavlja 1. i 2. To su povijesne knjige unutar Staroga Zavjeta. Mi ćemo svoje razmatranje temeljiti na izvještaju o Ilijinu pozivu i prvim nastupima (1 Kr 17,1-24). Za razliku od tzv. "proročkih sinova", koji su bili savjetnici za religijska pitanja na kraljevu dvoru, Ilija je nakon Mojsija prvi prorok s pozivom. U našem tekstu stoji da je bio rodom iz mjesta Tišba u Gileadu, brdovitom području istočno od Jordana. Bog se jednog dana upleo u njegov život te zatražio da pode u Izraelsko kraljevstvo (sjeverno područje Svete Zemlje) gdje će propovijedati i čuvati vjeru u Boga jedinoga. Kralj je bio Ahab (874.-853.) koji se oženio s poganskom princezom Izebelom iz Sidona i dopustio joj da sa sobom dovede poganske svećenike. Oni su na kraljevu dvoru proširili poganstvo, srušili oltar Boga jedinoga na gori Karmelu, obratili kralja na kraljičinu vjeru i s vremenom uspjeli ishoditi zabranu obavljanja vjerskih skupova u čast Bogu jedinome, Bogu Izraelovu. Ilija je znao da je proročka zadaća u takvoj državi opasna, ali ga je vjernačka savjest tjerala da se odazove Božjem pozivu.

* Izlaganje djelatnicima KŠC Sv. Josip u Sarajevu na duhovnoj obnovi 15. 12. 2002.

U poglavlju koje razmatramo, Bog preko Ilije najavljuje sušu i određuje da se kroz to vrijeme prorok skloni najprije na potok Kerit gdje ga hrani gavran a zatim kod poganske udovice u Sarfati Sidonskoj. Baal je po vjeri kraljice Izebele bio bog kišne oluje i plodnosti. Ako Bog Ilijin može uskratiti i dati kišu od koje ovise usjevi u državi s većinom stanovnika stočara i poljoprivrednika, onda Baal nije svemoćno božanstvo. Prosvijetljen Božjom objavom, Ilija poručuje kralju Ahabu: "Živoga mi Jahve, Boga Izraelova, komu služim, neće ovih godina biti rose ni kiše, osim na moju zapovijed!" U hebrejskom izvorniku mjesto "komu služim" doslovno stoji "pred kojim stojim". U Starome Zavjetu "stajati pred svojim Bogom" znači njega jedinoga štovati kao božanstvo, njegove zapovijedi prihvaćati i vršiti u znak savezničke vjernosti. Suša je zavladała ne samo u Izraelskom kraljevstvu kojim je vladao otpadnik Ahab nego i u susjednoj poganskoj državi, Sidonskom kraljevstvu. U okolnosti da se Ilija u vrijeme suše sklonio najprije na potok Kerit a zatim kod poganske udovice u Sarfati sveti pisac vidi ispunjenje Riječi Božje po proroku. Prorok je onaj koji Božju poruku pažljivo sluša, razmatra je i prenosi ljudima.

Zgoda s udovicom i njezinim sinom još više potvrđuje autentičnost Ilije kao proroka. Na Ilijinu zamolbu da od ono malo preostalog brašna umijesi kolačić najprije njemu a onda svome sinu jedincu, udovica pristaje s nadom da bi joj Ilijin Bog mogao pomoći. Njezinu vjeru Bog nagrađuje time što u "čupu brašna nije nestalo nit se vrč s uljem ispraznio" dok na Božju riječ nije pala kiša i rodio novi usjev. Kad je iznenada umro sin, udovica je njegovu naglu smrt shvatila kao Božju kaznu njoj osobno zato što je uz proroka spoznala svoju grešnost. Prorok je mrtvog dječaka "odnio u gornju sobu gdje je stanovao"; tu nad njim zazvao Boga u kojega je vjerovao i dječak je oživio. "Gornja soba" spominje se u Knjizi o Tobiji i Djelima apostolskim kao sastavni dio stambene kulture na području gdje su se odvijali događaji biblijske objave. Bila je to soba u koju se ulazilo izvana a služila je za povjerljive razgovore s prijateljima i važnim posjetiocima, za proučavanje Svetoga Pisma i molitvu. U toj sobi stanovao je Ilija kod udovice u vrijeme gladi i spremao se za nastavak svoga poslanja kad prođe suša. U toj sobi njegova produbljivanja vlastitog vjerničkog identiteta i traženja snage da drugim vjernicima pomaže čuvati vjeru, Bog je uslišao njegovu molitvu vrativši dječaka u život.

Udovica reagira novom ispoviješću vjere: "Sada znam da si ti čovjek Božji i da je riječ Jahvina u tvojim ustima istinita!" Prorok je ne samo prenositelj riječi Božje ljudima nego i zagovornik ljudi pred Bogom. Prilikom duhovne obnove na svetoj gori Horebu Ilija kaže da je "revnovao gorljivo za Jahvu, Boga nad vojskama", ali su sinovi Izraelovi napustili

savez s Bogom, porušili žrtvenike u čast Bogu jedinomu i progone prave proroke da bi se dodvorili moćnom Ahabu i njegovoj ženi poganki (1 Kor 19,10.14). U Knjizi Sirahovoj, koja je jedna od mudrosnih knjiga Staroga Zavjeta, istaknuto je uvjerenje da će Ilija prije nastupa Mesije ponovno doći te da mu je zadaća "obraćati srca otaca sinovima i obnavljati plemena Jakovljeva" (Sir 48,10). Ilija je tako simbol osobne vjernosti Bogu uz opasnost diskriminacije od vlasti, ali i duhovni pratilac zajednice vjernika koja u različitim povijesnim okolnostima treba sačuvati djedovsku vjeru. On je i pomiritelj generacija u Božjem narodu, jer stari obično misle da je sve dobro s njima prošlo a mladi da prave šanse s njima počinju.

Štovanje proroka Ilije kod katolika Bosne i Hercegovine

Jedna od zgoda o Iliji jest i žrtva na Karmelu (1 Kr 18,20-40), kada su Baalovi svećenici od jutra do podne zazivali svoje božanstvo da zapali meso žrtvovanog junca na oltaru u prirodi, a na Ilijinu molitvu Bog živi zapalio je Ilijnu žrtvu i očitovao svoju svemoć. Od tada je gora Karmel, koju Biblija predstavlja kao područje veličanstvenih prirodnih ljepota (usp. Iz 35,2; Pj 7,6 - iz onoga što sam vidio prilikom znanstvenog putovanja u Svetu Zemlju 1972. god. ona to i jest) simbol vjerničkog traženja i prihvaćanja sebe pred Bogom, vjernosti Bogu. To je zapravo niz brežuljaka na sjeveru Svete Zemlje, dugačak 23 km, širok između 5 i 8 km, visok od 500 do 600 m, koji se duboko usijeca u Sredozemno more a na dva kraka zaljeva što time nastaje dižu se gradovi Hajfa i Akro. U prva kršćanska vremena na Karmel su se povlačili pustinjaci, dok arheološke iskopine novijeg vremena dokazuju da je oko 500. god. tamo bila izgrađena crkva sa samostanom. Od sredine 8. do pod kraj 11. st. Svetom Zemljom vladali su Arapi muslimani i u to vrijeme opadalo je okupljanje kršćanskih hodočasnika na Karmelu. Vlast kršćana križara nad Jeruzalemom trajala je od 1099. do 1187. god., ali su sjeverno područje gdje se nalazi Karmel i dalje kontrolirali križari do pada Akra 1291. god. Početkom 13. st. počeli su se isluženi kršćanski vojnici okupljati na Karmelu, živeći u pećinama ali su zajednički slavili euharistiju i sabirali se na obroke. Htjeli su po uzoru na proroka Iliju u prirodi doživljavati Božju blizinu, a jeruzalemski biskup sv. Albert da im je 1206. god. prva pravila. Od njihova pokreta razvio se Red karmelićana. Zbog opasnosti od provala muslimanskih Saracena, već 1238. veći dio redovnika povukao se u europske zemlje iz kojih su potjecali, a 1268. god. samostan im je potpuno razrušen. Ovi karmelićani donijeli su u Europu štovanje sv. Ilije kao starozavjetnog sveca.

Rimski martirologij je knjiga na latinskom u koju su kršćani Rima od sredine 4. st. zapisivali osnovne podatke o mučenicima za liturgijski spomen na godišnjicu njihove smrti. Ona je tijekom stoljeća dopunjavana tako da su u nju unesena imena svih mučenika i drugih svetaca sveopće Crkve. U službenom izdanju 1583. god. prvi puta je zapisano da neki redovi i biskupije na dan 20. srpnja slave blagdan sv. Ilije Proroka.

U Bosni su u vrijeme otomanske okupacije (1463.-1878.) franjevci boravili među katolicima pomažući im da ustraju u svojoj vjeri. Oni su teologiju studirali uglavnom u Italiji, odakle su došli, te kasnije u Austriji i Mađarskoj. Tijekom studija i boravka među katolicima europskih zemalja susreli su se s liturgijskim štovanjem sv. Ilije i tu pobožnost prenijeli u Bosnu. Čak su od Svete Stolice zatražili dopuštenje da Iliju proroka štiju zajedno sa svojim vjernicima kao zaštitnika zemlje Bosne. Vidjeli su u Iliji primjer i poticaj ustrajnosti u vlastitom vjerničkom identitetu te smatrali da je u Bosni moguće živjeti katolički među drugim sugrađanima muslimanske i pravoslavne vjere. Tako je nadbiskup Stadler, nakon što je po odredbi Pape zaređen za biskupa i preuzeo službu nadbiskupa vrhbosanskog u siječnju 1882., našao mnoge muškarce s imenom Ilija, župne crkve posvećene sv. Iliji i pobožnost bosanskih katolika prema ovome svecu koji im je bio uzor ustrajnosti u vjeri djedova.

Fra Jeronim Filipović (1690.-1765.) bio je teološki pisac i pučki misionar u Dalmaciji svoga vremena, ali je dobro pamtio da ga je majka kao dječaka od sedam godina dovela u Dalmaciju iz Bosne zajedno s drugim iseljenicima Ramljacima. Napisao je u tri sveska *Pripovijanja nauka krstjanskog* (Venecija 1750., 1759., 1765.). To su tematske i pučke propovijedi prema planu Rimskog katekizma za odrasle katolike. Nadbiskup Stadler je od 1887. do 1894. god. u osam svezaka izdao ponovno Filipovićeve propovijedi u Sarajevu kao pomoć župnicima, ali je dodao novu građu o misi kao žrtvi i svetoj gozbi Crkve te posebno propovijedi za blagdane svetaca. Među njima je osam propovijedi na blagdan sv. Ilije s temama: 1.) Uloga proroka u Izraelu i prvoj Crkvi; 2.) Strah Božji kao srž pobožnosti i vjernosti prema Ilijinu propovijedanju; 3.) Glavne biblijske zgode o Iliji; 4.) Vjernost Bogu savezniku; 5.) Kršćanska molitva po uzoru na Ilijinu; 6.) Revnovanje za zakon Božji nije samo stvar proroka i svećenika nego svih vjernika; 7.) Ilijin zagovor u nevoljama i nesrećama; 8.) Božji sud pojedincima i sudnji dan na kraju ljudske povijesti. Time je nadbiskup Stadler pokazao da smatra pobožnost prema Iliji proroku važnim pomagalom za odgoj odraslih katolika u vjeri i njegovanje katoličkog identiteta u Bosni kao zemlji etnički i religijski pluralnoj.

Iz istog razloga naši sadašnji biskupi povezuju s likom proroka Ilije program Katoličkog dana za katolike Poljske, Slovačke, Češke, Austrije, Mađarske, Hrvatske, Slovenije te Bosne i Hercegovine.

Naobrazba i odgoj - pomaganje mladima da ljudski i kršćanski sazrijevaju

Na liku Ilije koji je "obraćao srca otačka sinovima i obnavljao plemena Jakovljeva" (Sir 48,10; Mal 3,23-24) ispitajmo i iznova motivirajmo svoju službu prosvjetnih radnika Crkve i države u Bosni. Kao i vi, imam iskustvo od 30 godina predavanja vjere Crkve mladićima koji se spremaju za svećenike te u novije vrijeme i vjernicima laicima koji studiraju teologiju kako bi stekli zvanje vjeroučitelja. Svi mi imamo gorkog iskustva da smo od svojih studenata i đaka bili nasamareni, ali i divnog iskustva podupiranja mladih koji se razvijaju i sazrijevaju. Deklaracija Drugog vatikanskog sabora o kršćanskom odgoju i obrazovanju, kao i brojne posljednjesaborske smjernice crkvenog učiteljstva, ističu da je odgoj pomaganje mladima u ljudskom i kršćanskom sazrijevanju te da pri tome treba uvažavati novije rezultate pedagogije, psihologije i sociologije.

Roditelji a ponekad i nastavnici često nesvjesno u mlade projiciraju svoje želje i snove, svoje poimanje obrazovane, odgovorne i zrele osobe. Natežemo ih na svoje kalupe, a oni su originalne osobe koje je Bog pozvao da žive u drugačijim prilikama i grade humaniji svijet za sebe i generacije što dolaze poslije njih. Zato je naša dužnost razvijati u njima talente koje im je Bog dao, pomagati im da postanu samostalne, odrasle osobe koje se konstruktivno uklapaju u društvo, rade na temelju znanja i vještina koje su stekli tijekom školovanja i odgovorno "stoje pred svojim Bogom" poput proroka Ilije.

Takav obrazovani i odgojni rad traži od nas da svoje osobne probleme ne donosimo u razred, da ne budemo mrzovoljni i razočarani nastavnici koji nisu sposobni mlade oduševiti ni za što. Takav rad dakako traži i da sami budemo onakvi kako mlade pokušavamo odgojiti. Naši đaci radoznalo prate što činimo i govorimo. Više ih izvlači iz mrtvila pokoji naš ohrabrujući pogled i diskretna osobna pomoć od mnoštva riječi koje moramo upotrebljavati u izlaganju svoga predmeta.

Od djelatnika u Katoličkom školskom centru Nadbiskupija vrhbosanska očekuje svjedočenje vlastite vjere i pomoć mladima da rastu u katoličkom identitetu. U tom duhu podsjećam da je moto Katoličkog dana 2003.-2004. "Krist nada Europe". Naši biskupi time izražavaju uvjerenje

da kršćanski vjernici mogu pridonositi izgradnje humane i solidarne Europe, zajedno sa sljedbenicima drugih religija ili agnosticima, uz radosno i hrabro življenje vlastitog identiteta i poštivanje onih koji su drugačiji. To uvjerenje biskupa želimo prihvatiti i svojim radom potvrđivati i mi prosvjetni djelatnici države BiH i Crkve u ovoj zemlji.

Na ovoj duhovnoj obnovi postavimo sebi hrabro i iskreno pitanje: Kakvi smo prosvjetni djelatnici svoje države i svoje Crkve? Kao katolički vjernici i prosvjetni djelatnici želimo odgajati mlade u duhu proroka Ilije, a to znači u osluškivanju riječi Božje, u hrabrom svjedočenju vlastitog identiteta među sugrađanima drugih identiteta, u "strahu Božjem" koji znači iskrenu i aktivnu religioznost, zbiljsko računanje s Bogom. Neka nas u takvom djelovanju prati primjer i zagovor proroka Ilije, zaštitnika zemlje Bosne!